

ISTORIE ȘI FILOSOFIE

SPIRITUL DIONISIAC ÎN CULTURA GRECILOR ȘI PESIMISMUL NIETZSCHEAN

Ana-Maria COJOCARU,

Facultatea Istorie și Filosofie

CZU 141.135:141.22

amyloox@gmail.com

Interesul lui Nietzsche pentru greci și cultura lor precede cu mult perioada de gestație a operei sale *Nașterea tragediei*; de fapt, încă de foarte tânăr, el este profund atras de Antichitatea greacă mai mult pentru formarea și educarea sa decât pentru un interes pur istoric. În timpul construcției operei sale de debut, începe să studieze mai în profunzime originile tragediei grecești și astfel dă peste fenomenul dionisiac. Arta, pe de altă parte, și în special muzica, a fost întotdeauna de mare interes pentru Nietzsche, fiind pasiunea sa intimă încă din copilărie, iar considerarea muzicii ca artă privilegiată și revelație imediată a sensului cosmic este puternic influențată de Schopenhauer și Richard Wagner.

În teoria estetică pe care o expune în prima sa lucrare publicată *Nașterea tragediei din spiritul muzicii*, Nietzsche opune dionisiacul și apolinicul: acesta din urmă este „*lumea imaginilor de vis, a cărei perfecțiune nu are nicio legătură cu înălțimea intelectuală sau cultura artistică a individului*”, iar dionisiacul, în schimb, este „*realitatea plină de efervescență, care, la rândul ei, nu ține cont de individ și caută mai degrabă să îl anihileze și să îl elibereze cu un sentiment mistic de unitate*”. Pe de altă parte, diferența dintre apolinic și dionisiac constă în faptul că, în timp ce primul principiu tinde spre minciuna frumoasă, spre vis și iluzie pentru a scăpa de suferință, care decurge printr-o viziune a frumuseții și perfecțiunii, dionisiacul, în schimb, este realitatea care nu înșală, ci anihilează individul reunindu-l cu unitatea originară prin intoxicare.

Impresia lui Nietzsche despre greci este puternic caracterizată de pesimismul personal al existenței, întrucât grecii pentru Nietzsche sunt acei oameni la care, mai mult decât la alții, dezvoltarea spiritualității intelectuale a adus cu sine o sensibilitate extremă la durere. Nietzsche deduce de aici că la greci ar fi intervenit o rafinare a intelectului și, deci, a sensibilității, astfel încât suferința și goliciunea existenței ar fi fost percepute cu claritate, corelația ultimă a unei cunoașteri dictate de o enormă forță existențială. Pentru a supraviețui unei astfel de viziuni pesimiste, grecii își creează așadar cultura artistică. Astfel, arta nu este, ca pentru Schopenhauer, o simplă liniștire de moment a atrocității existenței, ci afirmarea transfiguratoare a existenței în ansamblul ei, chiar și în componenta ei teribilă: „*Omul homeric se simte atât de unitar cu ea, încât până și lamentația se transformă într-un imn în lauda ei*”. Dar grecul simțea că frumusețea apolinică este

doar aparență și vis și că „întreaga sa existență, și deci toată frumusețea și cumpătarea, se sprijină pe un fundament - deghizat - de suferință și cunoaștere”. Acest fundament este, tocmai, dionisiacul pe care Nietzsche îl concepe și îl exprimă în textul *Nașterii*. Cele două principii dominau natura elenă, dar suișurile și coborâșurile disputei au provocat haos, tulburări și agitație în cadrul naturii grecești. Și aici intră în scenă, din punct de vedere istoric, tragedia greacă. Fenomenul tragediei, ca operă de artă a unei culturi extrem de rafinate, este astfel citit de Nietzsche ca răspuns al grecilor la pericolul reprezentat de propria lor perspectivă pesimistă latentă. Această formă de artă este specială prin faptul că, reunind muzica, cântecul și dansul, ea reprezintă opera de artă totală și, prin urmare, în considerația lui Nietzsche, capătă un statut superior celorlalte forme de artă grecească.

Tocmai în capacitatea de sinteză realizată în tragedie, în acest mariaj perfect între apolinic și dionisiac, Nietzsche caracterizează specificitatea grecilor în comparație cu toate celelalte popoare. Spre deosebire de alte culturi în care tendințele artistice și pesimismul existențial sunt totuși prezente, numai grecii au fost capabili să realizeze fuziunea acestora într-o operă de artă totală, cu rezultatul că arta și concepția despre existență nu s-au rigidizat în forma apolinică și nici nu s-au descărcat, dimpotrivă, în debandada barbară a beției dionisiace care distruge orice instituție statală și socială. Ei au fost capabili să organizeze haosul devenirii, izvorât din natura umană, într-o viziune estetică și, prin urmare, și etică a existenței și a vieții.

Așa cum am ilustrat mai devreme, în *Nașterea tragediei* este încă prezentă o formă de romantism. Or, efortul lui Nietzsche, începând cu *Nașterea*, a fost tocmai acela de a depăși acest romantism care se conturează în viața, în figura și în muzica lui Wagner. Această depășire a fost sarcina cea mai dificilă pentru Nietzsche, deoarece a trebuit să lupte împotriva lui însuși, împotriva propriei sale iubiri: Că, **în concluzie**, rezumăm, deocamdată, într-o formulă opoziția față de pesimismul romantic, adică față de pesimismul învinșilor: există o voință de tragism și de pesimism, care este semn în egală măsură de rigoare și de forță a intelectului (a gustului, a sentimentului, a conștiinței). Cu această voință în sân, nu te temi de ceea ce este teribil și ambiguu în fiecare existență; chiar îl cauți. În spatele unei astfel de voințe se află curajul, mândria, dorința de a avea un mare dușman. Aceasta a fost perspectiva noastră pesimistă de la bun început, o perspectivă nouă, după cum ni se pare? O perspectivă care este și astăzi nouă și ciudată? Până în prezent o susținem cu tărie și, dacă e să fim crezuți, la fel de mult pentru noi ca, ocazional cel puțin, împotriva noastră...

Referințe:

1. NIETZSCHE, F. *The Birth of Tragedy Out of the Spirit of Music*: <https://www.holybooks.com/wp-content/uploads/Nietzsche-The-Birth-of-Tragedy.pdf>;
2. NIETZSCHE, F. *La nascita della tragedia*, Adelphi, 2017.
3. NIETZSCHE, Friedrich. *Opere complete. Omenesc, prea omenesc I și II*. Timișoara: Hestia, 1988.
4. NIETZSCHE, F. *Știința voioasă*. București: Humanitas, 2013.
5. NIETZSCHE, F. *SCRITTI SU WAGNER. Richard Wagner a Bayreuth. Il caso Wagner. Nietzsche contra Wagner*. Adelphi, Milano, 1979.

6. MONDA, D. *Friedrich W. NIETZSCHE. La nascita della tragedia*. Rusconi Libri SpA, Santarcangelo di Romagna.
7. DELEUZE, G. *NIETZSCHE*. București: All educational, 1999.
8. HOLLINRAKE, Roger. *Nietzsche, Wagner and the Philosophy of Pessimism*. Routledge, 2010.

Recomandat
Eudochia SAHARNEANU, dr. hab., prof.univ